

ЛІТЕРАТУРА

1. Лифшиц А. С. Управленческие решения : учеб. пособие / А. С. Лифшиц. – М. : КНОРУС, 2009. – 248 с.
2. Пелих А. С. Методы анализа, планирования и управления / Пелих А. С. – Ростов н/Д, 1997. – 258 с.
3. Коюда В. О. Управлінські рішення в системі антикризового управління підприємства / Коюда В. О. // Бізнес Інформ. – 2011. – № 2. – С. 20–29.
4. Воробьев С. Н. Управленческие решения : учеб. для вузов / Воробьев С. Н., Уткин В. Б., Балдин К. В. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2003. – 317 с.
5. Глущенко В. В. Введение в кризисологию. Финансовая кризисология. Антикризисное управление / Глущенко В. В. – М. : [б. и.], 2008. – 88 с.
6. Глущенко В. В. Разработка управленческого решения / Глущенко В. В., Глущенко И. И. – Железнодорожный : Крылья, 2001. – 312 с.
7. Карданская Н. Л. Принятие управленческого решения / Карданская Н. Л. – М. : ЮНИТИ, 1999. – 406 с.
8. Лігоненко Л. О. Антикризове управління підприємством: теоретико-методологічні засади та практичний інструментарій : монографія / Лігоненко Л. О. ; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. – К. : Київ. Нац торг.-екон. ун-т, 2001. – 579 с.
9. Фатхутдинов Р. А. Управленческие решения : учебник / Фатхутдинов Р. А. – 4-е изд., перераб. и доп. – М. : ИНФРА-М, – 2001. – 283 с.

УДК 331.5+378

РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОТРЕБИ У КАДРАХ СПЕЦІАЛІСТІВ ІЗ ВИЩОЮ ОСВІТОЮ

О. В. Григор'єва, кандидат економічних наук;
В. Б. Васюта, кандидат технічних наук;
В. В. Васюта, кандидат технічних наук

Потреба у кадрах спеціалістів з вищою освітою, що визначає процес відтворення, який складається з підготовки, розподілу та використання спеціалістів, має чітко виражений регіональний характер і зумовлюється низькою чинників.

У загальному вигляді, чинники, від яких залежать обсяги підготовки спеціалістів на перспективу, мають такі параметри: прогноз розвитку окремих галузей народного господарства та економічних регіонів; зміни демографічної ситуації; матеріальні, трудові, фінансові можливості держави та її регіонів; соціальні наслідки масової підготовки спеціалістів.

На сьогодні в Україні відсутні зведені дані про потреби фахівців з вищою освітою окремих спеціальностей, не склалися подібні прогнози розвитку вищої освіти, на основі

яких вносились би зміни до державного замовлення на підготовку потрібних для розвитку економіки спеціалістів. Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України зобов'язало керівників освітніх закладів надсилати пропозиції щодо структури та обсягів прийому за держзамовленням, враховуючи реальні потреби регіонів у фахівцях відповідних спеціальностей. Хоча фактично потреба в фахівцях тої чи іншої спеціальності в регіонах не визначена [4].

Регіональне відтворення кваліфікованих кадрів повинно здійснюватися з урахуванням рівня розвитку галузей, до яких відносяться підприємства, які знаходяться на території регіону, а також наявності трудових ресурсів і рівня розвитку системи вищої освіти регіону. Основною особливістю регіонального відтворення висококваліфікованих кадрів є його

незавершеність, яка зумовлена міграцією кадрів, унаслідок якої та їх частина, яку готують в одному регіоні, використовують в іншому. Тож необхідною є обґрунтована класифікація основних факторів, які впливають на чисельність, професійно-кваліфікаційний склад і ефективність відтворення кадрів у регіоні.

Значний внесок до вирішення питань, пов'язаних із формуванням ринку праці спеціалістів з вищою освітою та розвитком вищої школи в країні, здійснили такі вчені, як Б. М. Данилишин, В. І. Куценко [4], І. К. Бондар [1], Д. П. Богиня, О. А. Грیشнова [3], В. М. Данюк, Г. А. Дмитренко та ін. Дослідження за цією проблемою постійно знаходиться в зоні уваги й інших учених-економістів [2, 5–7], які вивчали проблеми методичних підходів до визначення потреби у спеціалістах вищої кваліфікації та обсягів їх підготовки. Проте важливе теоретичне та практичне значення вказаних проблем, сучасні економічні реалії та вимоги зумовлюють необхідність проведення дослідження за вказаною темою.

Метою статті є дослідження процесу формування регіональної потреби у спеціалістах з вищою освітою, чинників, що впливають на чисельність, професійно-кваліфікаційний склад і ефективність відтворення висококваліфікованих кадрів.

Щоб визначити регіональну потребу в спеціалістах, необхідно розглянути та систематизувати об'єкти територіального планування.

Система територіальних об'єктів з позицій територіального планування за рівнями управління може бути представлена таким чином:

I рівень – макроекономічний, на якому визначається потреба у спеціалістах і здійснюється їх підготовка для економіки країни та її регіонів з урахуванням їх значення у вирішенні стратегічних завдань розвитку країни, наявності міжгалузевих і міжрегіональних зв'язків.

II рівень – регіональний, який дозволяє визначити потребу у спеціалістах по регіонах з урахуванням особливостей їх розвитку як підсистеми соціально-економічного комплексу країни та проводити відповідну спеціалізацію підготовки кадрів.

III рівень – територіально-виробничий, включає в себе підприємства та організації, які знаходяться на певній території. При цьому підприємство розглядається не тільки як виробничий об'єкт, але і як елемент соціально-економічної структури даного регіону.

Треба зазначити, що прогнозування потреби у спеціалістах – інтерактивний процес, який необхідно здійснювати від першого (верхнього) рівня до третього (рівня підприємств і організацій) і навпаки. Процес передбачає визначення та узгодження потреби в спеціалістах вищої кваліфікації на перспективу як за рівнями управління, так і за часом. Причому, якщо на першому рівні визначення потреби у спеціалістах здійснюється з урахуванням державної програми або стратегії розвитку економіки та участі регіонів в реалізації цієї стратегії, то на регіональному рівні визначення потреби у спеціалістах слід враховувати цільові настанови I рівня та рівня соціально-економічного розвитку регіонів як економічного комплексу з урахуванням територіальних особливостей і можливостей їх розвитку. Інтерактивний процес повинен продовжуватися до повного узгодження прогнозних оцінок між рівнями, а також між територіальними та галузевими органами управління.

Потреба у спеціалістах конкретної території здебільшого зумовлюється системою галузей даного регіону та його зовнішніми та внутрішніми зв'язками. Структура цієї системи, співвідношення розвитку окремих галузей у ній, характер взаємозв'язку, в свою чергу, зумовлені комплексом історичних, економічних, соціальних, природних обставин і умов. Однак для будь-якого регіону характерна наявність двох головних складових: регіоноутворююча база або комплекс галузей, які становлять виробниче ядро регіону та регіонозабезпечуючих галузей – комплексу галузей, які забезпечують нормальне функціонування як регіону в цілому, так і регіоноутворюючої бази.

Регіоноутворюючі галузі розвиваються відповідно до загальних закономірностей територіального розподілу праці, які призводять до спеціалізації на виробництві певних видів

продукції, споживання яких відбувається і в інших регіонах країни.

До регіонозабезпечуючих галузей, які реалізують завдання забезпечення внутрішніх потреб регіону, відносяться торгівля, житлово-комунальне господарство, охорона здоров'я, освіта, культура та ін.

Відповідно до наявності комплексу спеціалізованих і забезпечуючих галузей у регіоні розвивається виробнича та соціальна інфраструктура – комплекс матеріальних видів діяльності та послуг, які створюють та підтримують загальні умови функціонування галузей матеріального виробництва та нематеріальної сфери.

До виробничої інфраструктури відносяться об'єкти транспорту, зв'язку, складських господарств, матеріально-технічного постачання, електромереж, теплокомунікацій та ін.

До соціальної інфраструктури відносять матеріальні об'єкти та види послуг, які необхідні для створення загальних умов життя-забезпечення населення регіону – житловий фонд, комунально-побутові підприємства, об'єкти культурного призначення та ін.

Таким чином, визначення потреби у спеціалістах на регіональному рівні необхідно здійснювати за галузями, які характеризують структуру економіки регіону як видів діяльності, що відображають сутність територіального розподілу праці, через їх актуальність у забезпеченні розвитку економіки країни.

Наступним моментом, що впливає на формування регіональної потреби у спеціалістах вищої кваліфікації, є нерівне відтворення трудових ресурсів, обумовлене демографічними особливостями регіонів. За характером відтворення трудових ресурсів регіони поділяються на:

- праценадлишкові з високим природним приростом трудових ресурсів і низьким рівнем зайнятості населення. У таких регіонах удосконалення професійно-кваліфікаційної структури кадрів направлено на забезпечення повної зайнятості населення;

- працебезпечені, які характеризуються високим рівнем зайнятості населення, низькими показниками природного приросту трудових ресурсів і населення, зосереджен-

ням значних виробничих потужностей. Основний напрям розвитку таких регіонів полягає у вивільненні частини трудових ресурсів за рахунок упровадження трудозберігаючих технологій і їх перерозподіл у інших галузях економіки;

- праценодостатні, з низьким рівнем показників природного приросту трудових ресурсів. При цьому необхідно подальший розвиток професійно-кваліфікаційної структури підготовки кадрів з урахуванням досягнень науково-технічного прогресу та соціально-економічного розвитку регіонів.

Отже, особливості відтворення трудових ресурсів суттєво впливають на зайнятість населення за територіями та визначають спеціалізацію регіону, що об'єктивно зумовлює формування регіональної потреби у спеціалістах під час створення системи ефективної зайнятості.

Зазначимо, що регіональний аспект визначення потреби у спеціалістах із вищою освітою повинен враховувати фактори, які впливають на чисельність, професійно-кваліфікаційний склад і ефективність відтворення висококваліфікованих кадрів. На нашу думку, таких факторів шість:

- територіальний;
- демографічний;
- зайнятість за сферами економіки та галузями;
- інвестиційний;
- технічний і технологічний;
- організаційний.

Класифікація регіонів на основі наведених чинників дасть змогу провести регіонально-факторний аналіз формування потреби у спеціалістах та виокремити типологічні групи економічних регіонів. У цьому випадку головною методологічною передумовою розрахунку потреби у спеціалістах повинна бути відповідність професійно-кваліфікаційної структури кадрів певному типу регіону з притаманним йому набором галузей спеціалізації, виробничої та соціальної інфраструктури. При цьому важливим методологічним моментом є виділення основних об'єктів регіональної структури економіки, які повинні мати достатньо типові економічні ознаки даної гос-

подарської системи, що дозволить чітко визначити типологію регіонів і створити умови для функціонування ефективної системи підготовки кадрів вищої кваліфікації. Як уже зазначалося вище, визначальним моментом розвитку підготовки кадрів у регіоні є задоволення потреби економіки в спеціалістах з вищою освітою. Таким чином, формування розміщення підготовки таких спеціалістів має загальні закономірності з формуванням потреби в спеціалістах у регіоні. З методологічного погляду, в основу розміщення підготовки спеціалістів покладені загальні закономірності територіального розділення праці, принцип поєднання галузевого та регіонального підходів. У таких умовах розміщення підготовки спеціалістів повинно відповідати структурі розміщення та розвитку продуктивних сил на території країни та базуватися на принципах:

1. Відповідність розвитку та розміщенню продуктивних сил на території країни, а також відповідно до цього сформованій потребі регіонів у спеціалістах із вищою освітою. Головною задачею при цьому є наближення підготовки спеціалістів до районів, де вони будуть використані. Це розширює можливості населення в отриманні вищої освіти за місцем проживання та роботи, а також сприяє підвищенню рівня освіти та культури населення, розвитку систем соціального забезпечення, галузей соціальної інфраструктури.

2. Відповідність розміщення підготовки спеціалістів відтворенню трудових ресурсів у регіоні, що визначається його демографічними можливостями, а також особливостями життєвого рівня населення, який обумовлюється природними, історичними, національними факторами. Демографічні особливості регіону є фактором, який обмежує, а часто й гальмує розвиток системи підготовки спеціалістів у регіоні. З іншого боку, вони визначають масштаби діяльності соціальної інфраструктури, а, відповідно, впливають на розвиток системи вищих навчальних закладів, які здійснюють підготовку кадрів для невиноробничої сфери.

3. Необхідність вирівнювання умов життя у територіальному аспекті, урахування мож-

ливостей задоволення соціальної потреби у вищій освіті населення.

4. Управління розвитком і розміщенням підготовки спеціалістів по території країни з урахуванням вимог комплексного підходу до вирішення завдань економічного розвитку країни та її регіонів, міжгалузевих і міжрегіональних зв'язків.

5. Удосконалення територіальної організації системи підготовки спеціалістів з вищою освітою на підставі узгодження територіального та галузевого аспектів планування на рівні визначення регіональної потреби у кадрах спеціалістів з вищою освітою.

Запропоновані підходи до визначення регіональної потреби у спеціалістах із вищою освітою дозволять формувати чисельність висококваліфікованих кадрів безпосередньо в місцях їх відтворення відповідно до потреби функціонування та розвитку регіонів країни, узгоджувати відповідність структури підготовки спеціалістів з вищою освітою структурі регіонального розміщення та розвитку продуктивних сил, що сприятиме підвищенню ефективності системи підготовки та використання спеціалістів вищої кваліфікації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антошкіна Л. І. Вища освіта в системі суспільних інтересів / Л. І. Антошкіна ; за ред. І. К. Бондар. – Донецьк : ТОВ «Юго-Восток, ЛТД», 2008. – 284 с.
2. Бріт О. В. Методичні підходи до визначення обсягів підготовки фахівців з вищою освітою / Бріт О. В. // Наукові праці НДФІ. – 2008. – № 4 (45). – С. 123–129.
3. Управління трудовим потенціалом / В. С. Васильченко, А. М. Гриненко, О. А. Грішнова, Л. П. Керб. – К. : КНЕУ, 2005. – 403 с.
4. Данилишин Б. Інноваційна модель економічного розвитку: роль вищої освіти / Б. М. Данилишин, В. І. Куценко // Вісник НАН України. – 2005. – № 9. – С. 26–35.
5. Левченко О. Методичні засади прогнозування потреби у кваліфікованих кадрах на регіональному ринку праці [Електронний ресурс] / Левченко О. – Режим доступу : <http://economy.nauka.com.ua>. – Назва з екрана.
6. Семенюк С. Б. Оцінка діючої методики про-

гнозування кон'юнктури ринку освітніх послуг / С. Б. Семенюк // Соціум. Наука. Культура : матеріали Другої всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. – К. : [б. в.], 2007. – С. 45–47.

7. Семенюк С. Б. Кон'юнктура ринку освітніх послуг та шляхи її оптимізації / С. Б. Семенюк. – Тернопіль : [б. в.], 2008. – 64 с.

УДК 657.1.011.56

МЕТРОЛОГІЧНА СИСТЕМА ПОКАЗНИКІВ ЕФЕКТИВНОСТІ ВКЛАДЕННЯ КАПІТАЛУ В ТОРГІВЛЮ ТОВАРАМИ ТУРИСТИЧНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

С. М. Деньга, кандидат економічних наук

Ефективність вкладення капіталу є підсумковим параметром, у якому відображається увесь розвиток підприємств-об'єктів вкладення капіталу. На показники ефективності впливає велика сукупність чинників, у тому числі й метрологічні (вимірювальні), тому визначення системи показників ефективності є ключовою проблемою в управлінні ефективністю торговельного бізнесу.

Туристичні послуги у процесі споживання доповнюються туристичними товарами спеціального та загального призначення. До товарів спеціального призначення належать сувеніри, поліграфічна продукція інформаційно-довідкового характеру (карти, схеми, путівники, буклети, листівки), туристичне спорядження, обладнання для відпочинку. Товари загального призначення – це будь-які інші товари, які туристи купують під час подорожі (наприклад, одяг), велика кількість товарів, дефіцитних або дорожчих у місцях постійного проживання туристів. Таким чином, торгівля товарами туристичного призначення враховує основні критерії ефективності торговельного бізнесу, проте має свою специфіку щодо товарів спеціального призначення.

Метою статті є визначення специфіки вимірювання ефективності вкладення капіталу в торгівлю товарами туристичного призначення.

Поняття термінів «вкладення капіталу», «ефективність вкладення капіталу» були досліджені раніше [1–3]. Для дослідження ефективності вкладення капіталу в торговельне підприємство був обраний підхід досягнення балансу задоволення інтересів основних груп вкладників капіталу. Тому система показників з метою вимірювання ефективності за цим підходом побудована у розрізі основних груп вкладників капіталу. Їх склад розширений з огляду на соціальний підхід до організації сучасних одиниць бізнесу, тому система показників визначена для таких груп зацікавлених у бізнесі суб'єктів: власники (акціонери та учасники або засновники, пайовики), кредитори, споживачі, менеджери та персонал підприємства, постачальники, держава, суспільство, конкуренти (табл. 1).

Показники ефективності, які відображають ступені задоволення інтересів основних груп вкладників капіталу в отриманні певних ефектів, слід визначати, порівнюючи фактично досягнуті підприємством ефекти та ефективність з очікуваннями інвесторів, даними минулих періодів, плановими чи аналогічними показниками інших підприємств (лідерів, середніх показників по галузі тощо).

З огляду на специфіку товарів спеціального туристичного призначення, необхідно враховувати у системі показників ефективність специфічної групи показників рівня цін, якості